

VNK Voorjaarsdag 2010: Kunst en Commercie

Door Sophie van Steenderen

Op 16 april j.l. vond de jaarlijkse Voorjaarsdag van de VNK plaats. Ditmaal stond de dag in het teken van de kunsthandel. Het was dan ook niet toevallig dat we te gast waren op de nieuwe kunstbeurs *ArtAntique* in Utrecht.

Voorafgaand aan het middagprogramma konden de VNK-leden de beurs gratis bezoeken. Wie belangstelling had kon tevens een drietal korte introducties bijwonen van standhouders Dolf van Ommen, Cokkie Snoei en Edward Pranger. Na de ontvangst met koffie en thee begon de middag met een welkomswoord door VNK voorzitter Claudine Chavannes-Mazel. Daarna was het woord aan **Sarah van Schendelen**. Zij volgt de master *Kunst, Markt en Connaisserschap*. Deze nieuwe opleiding aan de Vrije Universiteit in Amsterdam is gestart op 1 september 2009 en staat onder leiding van Richard Bionda. De opleiding biedt studenten een kans de wereld van verzamelaars, handelaren, galerieën, en veilinghuizen, met name nationaal, maar ook internationaal, te leren kennen. Sarah van Schendelen vertelde enthousiast over de veelzijdigheid van de door haar gekozen opleiding. Vakken als 'De Kunstmarkt' en 'De Kunstbeurs' bieden op theoretische wijze een historisch en hedendaags inzicht omtrent de gang van zaken in de kunstmarkt. Maar daarnaast komt ook de praktijk veelvuldig aan bod. Sarah toonde foto's die gemaakt zijn tijdens de bezoeken behorende bij het vak 'Prijs- en kwaliteitsbepaling': iedere vrijdag wordt er een bezoek gebracht aan één of meerdere van de partijen uit 'het veld'. Zeer leerzaam, maar vooral ook ontzettend leuk, aldus Sarah van Schendelen. De opleiding is wat haar betreft een aanrader.

Dat de behoefte aan een opleiding als *Kunst, Markt en Connaisserschap* al geruime tijd bestond bewees de volgende spreker, Erik Hermida. Organisator van *ArtAntique* en daarmee tevens gastheer van de Voorjaarsmiddag. Erik Hermida vertelde hoe hij tijdens zijn studie kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, eerste helft jaren 80, vooral wetenschappelijk werd opgeleid, en hoe studenten werden klaargestoomd voor een baan aan de universiteit of in een museum (als er überhaupt een baan in het verschiet lag). Voor Hermida was deze benadering naar eigen zeggen te 'stoffig'. Hij koos ervoor zijn doctoraal scriptie te schrijven over bedrijfscollecties en de kwaliteitscriteria met betrekking tot hedendaagse kunst. Een aspect van het vak dat in die tijd aan de universiteit niet aan de orde kwam. Vanuit zijn onderzoek raakte hij betrokken bij de organisatie van een tentoonstelling met bedrijfscollecties in de Beurs van Berlage. Het

terrein van kunst en kapitaal bleek onontgonnen. Direct na de afronding van zijn studie in 1987 richtte hij *Onderneming & Kunst* op. Als directeur en kunstadviseur heeft Erik Hermida sindsdien vele projecten van uiteenlopende aard geïnitieerd en georganiseerd op het raakvlak van kunst en bedrijfsleven. Er volgden meer tentoonstellingen in de Beurs van Berlage (Bugatti, Coca Cola, Citroën), maar ook beurzen als *Realisme*, de *Open Art Fair*, *Meesterlijk Design en Ambacht* en *Dutch Art Now* (in New York). Daarnaast is *Onderneming & Kunst* betrokken bij de organisatie van symposia, bij de totstandkoming van boekproducties en bij kunstadviezen en kunstbeheer. De inrichting van diverse cruiseschepen, waaronder de Queen Mary II, is slechts één van de vele voorbeelden. *ArtAntique* in de Jaarbeurs Utrecht is de nieuwste telg van het bedrijf van Hermida. Een beurs waar, zo benadrukte hij, hoog wordt ingezet op kwaliteit.

Een ander verhaal van binnenuit de wereld van de kunsthandel kwam van Frank Buunk, directeur en eigenaar van *Kunsthandel Simonis & Buunk* te Ede. De nadruk binnen de collectie ligt op werk van Hollandse meesters uit de 19e en 20e eeuw. De commerciële activiteiten van deze kunsthandel worden aangevuld met meer ideële aspecten. Zo wordt waardevolle kunst middels voorlichting, onderzoek en conservering voor het publiek ontsloten en zodoende voor de toekomst veilig gesteld. Frank Buunk is een bevoegde spreker, maar vóór alles een kunsthandelaar in hart en nieren, die al 33 jaar in het vak zit. Een opvallende uitspraak was dat hij niet op kunstbeurzen staat, ook niet op *ArtAntique*. 'Je doet of het één, of het ander' aldus Buunk. 'Als je een kaaswinkel hebt sta je toch niet ook op de markt?'. Buunk zoekt de publiciteit op andere manieren, want, zo erkende hij, publiciteit is van het grootste belang. Het kan je geld opleveren, mits je het goed aanpakt uiteraard. Als voorbeeld noemde hij de lancering van een krant met werken uit de collectie van zijn kunsthandel. Tegen de negatieve voorspellingen in bleek deze vorm van publiciteit erg goed te werken: in ca. 25 dagen tijd werden 112 schilderijen verkocht. Speciale aandacht in zijn presentatie besteedde Buunk aan de ontdekking van een aantal werken van Mondriaan binnen zijn kunsthandel. Zo toonde hij een afbeelding van een schilderij dat hij destijds voor €2.500 op een veiling kocht, blijkens de signatuur van

de hand van F. Mondriaan, de oom van Piet. De aankoop was bedoeld als studiemateriaal bij het onderzoek naar werken van Piet Mondriaan. Maar nadere bestudering en spuurwerk door Buunk en zijn medewerkers leidde tot de constatering dat het schilderij niet gemaakt was door oom Frits, maar door neef Piet. Aan de hand van een powerpointpresentatie nam Buunk zijn toehoorders stap voor stap mee richting die bijzondere ontkenning.

Frank Buunk

Zelfs in de korte tijdspanne van een middag bleek een representatief beeld te zijn geschetst van de enorme diversiteit binnen de wereld van de kunsthandel. Er volgden dan ook de nodige vragen en opmerkingen vanuit het publiek. Onder het genot van een drankje was er tenslotte alle gelegenheid om na- en bij te praten.

Van het bestuur

Mededeling

Graag informeren wij u dat de VNK per 1 januari 2011 over zal gaan op een digitale versie van het Bulletin *Kunsthistorici*. Deze zal beschikbaar zijn op onze website www.kunsthistorici.nl. Ook zal de digitale nieuwsbrief per e-mail worden verzonden (zie oproep hieronder). Mocht u het op prijs stellen toch een papieren versie (uitdraai op A4 formaat) per post te ontvangen, dan is dat mogelijk door dit te kenbaar te maken aan de ledenadministratie. Hiermee gaan wel extra kosten gepaard.

Oproep

Om de leden van de VNK goed en snel te kunnen informeren, bijvoorbeeld voor de nieuwsbrief en ingelaste activiteiten, roepen wij alle leden op om hun e-mailadres aan ons te melden.

U kunt uw e-mailadres doorgeven via de ledenadministratie:
Marie-Louise de Ridder
Postbus 1410
3500 BK Utrecht
E-mail: M.L.M.deRidder@uu.nl
Telefoon: (030) 253 64 37 (uitsluitend op dinsdag en vrijdag van 9.00 tot 12.00 uur)

Bezoek onze website! Info en nieuws op www.kunsthistorici.nl wordt regelmatig aangevuld!

VNK-leden profielpagina's

Met ingang van 2010 is het voor VNK leden mogelijk om tegen betaling van slechts €25 een aantal eigen pagina's aan te maken op de website van de VNK, zodat men zich als kunsthistoricus nog beter kan profileren. Drie pagina's kunnen naar eigen behoefte gevuld worden met relevante

informatie en afbeeldingen. Uiteraard kan er op deze pagina's ook doorverwezen worden naar een eigen website. Met dit initiatief wil de VNK nog beter opkomen voor de belangen van haar leden. Hierbij wordt met name gedacht aan de freelancers en aan startende kunsthistorici. Maar ook voor diegenen met een vaste baan of ruime ervaring hebben binnen het kunsthistorische veld kan een eigen profiel op de VNK website uitermate nuttig zijn.

Inmiddels heeft een aantal VNK leden al een persoonlijk profiel aangemaakt. Kijk hiervoor op www.kunsthistorici.nl. U meldt zich toch ook aan en wordt zo nog beter vindbaar op internet?

Meer informatie op www.kunsthistorici.nl of neem contact op met Sophie van Steenderen via info@kunsthistorici.nl

De Aanwinst: Een ingekleurd exemplaar van Walter Crane, *Kunst en samenleving* uit 1893

Door Paul van Capelleveen, conservator Moderne collectie bij Museum Meermanno en
Conservator bij Bijzondere collecties van de Koninklijke Bibliotheek

Bij het afscheid van Leo Voogt als directeur van Museum Meermanno | Huis van het boek in mei 2010 biedt de Koninklijke Bibliotheek het museum een uniek geschenk aan: het ingekleurde exemplaar van Walter Crane's *Kunst en samenleving*.

Het boek is een van de vroegste manifestaties van de Nieuwe Kunst in Nederland. Jan Veth (1864-1925) vertaalde de tekst van Walter Crane en Gerrit Willem Dijsselhof (1866-1924) voorzag die van vignetten in houtsnede. Deze mijlpaal in de vormgeving van het boek ontstond in 1893 in opdracht van Scheltema & Holkema's Boekhandel in Amsterdam. Het door Dijsselhof zelf ingekleurde exemplaar onderstreept het belang van dit boek.

Aan het begin en einde van elk hoofdstuk bracht Dijsselhof vignetten aan, 'grotendeels ontleend aan de fauna van het Nederlandse platteland', maar ook aan de volkskunst.¹ Bijzonder was dat openings- en sluitvignetten niet willekeurig gekozen waren, maar steeds thematische paren vormden én samenhangen met de tekst van Crane: libellen, spinnen, kikkers, kevers, palingen, langpootmuggen, hanen en pauwen. Ook waren een koestal en boerensieraden te herkennen, een pelikaan, een druiventros en herauten. Afwijkende afbeeldingen waren: een mediterende vrouw tussen venushaar, een zeepaard en steuren. Het voor- en achteromslag werd naar één grote houtsnede van Dijsselhof gemaakt en nieuw voor Nederland in die tijd was het door Dijsselhof ontworpen en versierde schutblad. Het boek verscheen in twee uitvoeringen: ingenaaid in papier en gebonden in leer. In het archief van de drukker, Joh. Enschedé en Zonen, Haarlem, heb ik onlangs over deze uitgave nieuwe details gevonden. Het gebruikte lettertype blijkt, net als in de tweede druk uit 1903, een door J.M. Fleischman gegraveerde letter uit 1743 te zijn geweest, romein, corps II.² De oplage is vastgesteld op 500 exemplaren. Op 3 oktober 1893 bracht Dijsselhof een bezoek aan de drukkerij om er instructies te geven. De illustraties zijn niet rechtstreeks van de houtblokken gedrukt, maar van 36 galvano's.³ Op 28 november werd de rekening opgemaakt: de drukkosten bedroegen f. 224.25, de galvano's kostten f. 69.90 en het omslag f. 8.–⁴ (het totaal zou nu neerkomen op meer dan €3500). Zoals veel boeken die tegen het einde van een jaar verschenen, vermeldde de titelpagina al het volgende jaar, 1894. In 2009 kocht de Koninklijke Bibliotheek dit door de kunstenaar zelf met de hand ingekleurde exemplaar.⁵ Dijsselhof deed dit voor

Jozef Forster (1844-1910), kunstliehebber en medicus, die na zijn hoogleraarschap in Amsterdam terugkeerde naar Duitsland. Bij zijn afscheid ontving Forster ook een door Theo Nieuwenhuis versierd album.⁶ Hij plakte zijn ex libris (een lezende vrouw) voorin zijn speciale exemplaar van *Kunst en samenleving* en noteerde dat Dijsselhof dit exemplaar voor hem inkleurde én op het achterplaat een varkentje tekende, voorzien van zijn monogram GWD.⁷ Dit unieke exemplaar toont de diepte en levendigheid die Dijsselhofs in zwart gedrukte houtsneden niet snel prijsgeven.⁸ De elementen in de illustratie maken zich van elkaar los, details verdwijnen naar de achtergrond of krijgen juist extra nadruk, en de ruimtewerking neemt enorm toe. In het pauwen-vignet (bijvoorbeeld) zijn de pauwenstaarten verschillend ingekleurd, in oranje of blauw, is het contrast tussen de vier witte pauwen en de centrale pauw groter geworden en is duidelijker dat zij in een cirkel om de centrale figuur zijn opgesteld. Museum Meermanno heeft er een topstuk bij gekregen en dankt de Koninklijke Bibliotheek voor dit genereuze geschenk, dat de unieke samenwerkingsrelatie tussen beide instellingen op een bijzondere wijze bevestigt.

Het ingekleurde exemplaar is als bladerboek te zien via www.kb.nl/dijsselhof.

Noten

- 1 Ernst Braches, *Nieuwe kunst en het boek*. Amsterdam 2003, p. 292-296; Yvonne Brentjens, *Dwalen door het paradijs. Leven en werk van G.W. Dijsselhof (1866-1924)*. Zwolle/Den Haag, 2002, p. 97-103.
- 2 *Catalogus van de typographische verzameling van Joh. Enschedé en Zonen*. Haarlem 1916, p. 80, nr. 377: 'Romein. Mediaan. (nr. 58)'.
- 3 Op 13 november lag vel 3 ter perse, drie dagen later volgde vel 4 en in totaal werden 11½ vel gedrukt: 184 pagina's, oktavo, 16 pagina's per vel. Zie noot 4.
- 4 Museum Enschedé, Haarlem (HBA 178, fol. 131, ordernummer 1323; HBA 4397, fol. 521, 830, 900, 928). Met dank aan Johan de Zoete.
- 5 Veiling van Aioloz Amsterdam Book & Print Auctions BV, 16 mei 2009, nr. 134.
- 6 Ernst Braches, *Nieuwe kunst, toegepaste grafiek. Documentatie*. Amsterdam, 2006, p. 388-389.
- 7 Een tweede ingekleurd exemplaar uit het uitgeversarchief is in 1967 geëxposeerd, maar sindsdien spoorloos, zie: Ernst Braches, *Nieuwe kunst, toegepaste grafiek. Documentatie*. Amsterdam, 2006, p. 169.
- 8 Museum Meermanno bezit drie gewone exemplaar en zeven originele houtblokken voor de illustraties en het omslag. In andere collecties zijn tekeningen en proef-drukken bewaard (het Rijksprentenkabinet in Amsterdam en het Gemeentemuseum Den Haag).

De werkkamer van Rudi Ekkart: Klein RKD

Door Claire van den Donk

In deze rubriek gunt een kunsthistoricus ons een blik in zijn of haar werkkamer. Dit keer gaan we op bezoek bij Prof. Dr. Rudi (Rudolf Erik Otto) Ekkart. Ekkart (geb. 1947) is sinds 1990 directeur van het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) in Den Haag. Van zijn hand verschenen vele boeken, catalogi en artikelen betreffende de Nederlandse kunstgeschiedenis. Hij is gevierd specialist op het gebied van de portretkunst. Daarnaast vervult hij tal van bestuurlijke functies in het Nederlandse en internationale culturele veld. Ook gaf hij vanaf 1997 als voorzitter van de ‘Commissie-Ekkart’ leiding aan het onderzoek naar in de Tweede Wereldoorlog geroofde kunstwerken. Ekkart werd ruim 6 jaar geleden aangesteld als bijzonder hoogleraar ‘Methodologische aspecten van de kunsthistorische documentatie’ bij de Faculteit der Letteren aan de Universiteit Utrecht. Hij is getrouwd en heeft twee volwassen dochters. Samen met zijn echtgenote, tevens werkzaam in het vakgebied, woont hij in een bovenhuis uit de jaren 1920 in Den Haag.

Een typische werkdag op het RKD eindigt voor Rudi Ekkart rond half zes 's avonds. Dan wandelt hij, vaak samen met zijn echtgenote, naar huis. Nog voor het eerste zebra-pad wordt een sigaretje opgestoken. Ze lopen flink door, met een tred die zelfs snel is voor sportieve tieners bereiken ze binnen tien minuten de voordeur. Soms, zoals vandaag, vertraagt een rood verkeerslicht op het grote kruispunt de tocht wat. Naar en van het werk wordt altijd gelopen; alleen als het echt Hollands regent wordt er gebruik gemaakt van het openbaar vervoer. De ruime bovenwoning uit de jaren 1920 is gelegen aan een rustige, groene kade nabij het oude Burgerweeshuis in het Benoordenhout. Na de geboorte van hun eerste dochter in een huis een straat verderop verhuisde het gezin in 1987 naar deze plek. Een anekdote verraadt al iets van wat men kan verwachten bij het binnentreden. De verhuizer had zich zo verkeken op het aantal in te pakken boeken dat hij bij de vastgestelde offerte zo'n honderd dozen te weinig had geschat. In de hal bij de voordeur staat de eerste kast al, tot de nok gevuld met boeken. Bovenaan de trap wordt het echtpaar verwelkomd door de logeerpoe. Zij kwam begin dit jaar voor een kort verblijf en zit maanden later nog iedere avond heerlijk versgekookte vis op te peuzelen in de keuken.

De werkkamer bevindt zich in het hart van het huis, de achterkamer van de kamer-en-suite. De voorkamer fungeert als zitgedeelte met eethoek. Vanuit de werkkamer, door de namiddagzon verlicht in een gouden gloed, is de Hoftoren net te zien. Tegen bijna alle wanden van het vertrek staan kasten van 248 cm hoog, volgebouwd met uitsluitend boeken, heel veel boeken. Wetenschappelijke, kunsthistorische en genealogische literatuur staan zij aan zij, twee rijen dik. De indeling was bij intrek in het huis aanvankelijk geordend naar gebruik, maar met de jaren is het systeem er een beetje uitgeraakt door de veelvoudige aanvulling en uitbreiding van de collectie. Belangrijke algemene naslagwerken zoals de Saur, Thieme Becker en Scheen staan binnen handbereik in de kast naast het bureau. Complete series Friedländer, Sumowski, Hofstede de Groot en Hoogewerff hebben eveneens een prominente plaats. Verderop staan o.a. monografieën, tentoonstellings- en veilingcatalogi en ingebonden reeksen van De Nederlandse Leeuw (de VNK Bulletins hebben vast ook ergens een mooie plaats gekregen). Het groeiend aantal collectiecatalogi is gegroepeerd aan een andere zijde van de kamer. Naast de banden in de gangbare talen van de vakliteratuur prijken zelfs Hongaarse titels. Door zijn nauwe samenwerking met Budapest kan Ekkart inmiddels ook met catalogi in het Hongaars wel enigszins uit de voeten. In de enorme boekencollectie zitten ook zeldzame, eerste drukken. Op zich geen

doelstelling, het gaat immers om de inhoud. Stad en land zijn afgestruind om de titels te bemachtigen. De vele eigen publicaties staan bescheiden opgesteld, gewoon tussen de andere titels.

De kasten worden aan één zijde onderbroken door een oude schouw die een decoratieve gietijzeren houtkachel omlijst. Ekkart: “In het begin hebben we hem nog gebruikt maar het is doodeng.” Voor de kachel staat nu een tafel met een paar stapels boeken, ernaast nog meer stapels. In de hoek bij het raam pronkt een mahoniehouten bibliotheektrap, 32 jaar geleden als afscheidscadeau gekregen van het Academisch Historisch Museum, waar Ekkart na zijn studie werkzaam was. De slijtplekken op de treden verraden het veelvuldige gebruik.

Waar geen kasten staan, is de specialisatie van Ekkart goed zichtbaar – op veel plekken aan de muren hangen portretten, waaronder pastels van de negentiende-eeuwse rondreizende portrettist Berend Kunst, deels verworven op diverse veilingen en enkele nog in hun originele lijst.

Het bureau staat dwars tegen de muur, met uitzicht op het raam. Twee werkbladen zijn bezaaid met stapels boeken en papieren. Op het kleine stukje bureau dat over is, is toch nog ruimte voor een laptop. Op een tweede bureau tegen een andere muur staat nog een computer, die wordt meestal gebruikt door zijn echtgenote. “En vroeger hadden we ook nog een Apple staan, maar die is gecrasht. We hebben het maar zo gelaten.”

De meeste geconcentreerde werkuren buiten het RKD vinden plaats in het weekend. Maar ook 's avonds wordt er gewerkt. Door beide echtelieden welteverstaan. Door deze ijver en het groot aantal boeken dient de kwalificatie ‘Klein RKD’ zich aan. Temeer omdat, naast de ontelbare titels, de kamer ook een eigen stalen archiefkast herbergt met een fichessysteem met zelf ontworpen kaarten van duizenden portretten. Een tweede, grote archiefkast biedt ruimte aan vele hangmappen met foto's en reproducties. Ze zijn topografisch en naar kunstenaar geordend. Op deze kast staan archiefdozen en liggen stapels afbeeldingen, artikelen en documenten die nog uitgezocht en geordend moeten worden. De ‘nog te doen’-stapels in de kamer doen je beseffen dat 24 uur in een etmaal vaak te weinig is voor een gepassioneerde kunsthistoricus.

Er wordt veel (denk)werk gerealiseerd tijdens de talrijke (trein)reizen: Ekkart is voortdurend onderweg in kunsthistorisch Nederland maar ook buiten de grenzen. Toch schrijft Ekkart het liefst thuis – de kern van zijn gepubliceerde werk ontstaat in zijn eigen werkkamer en de

schat aan naslagwerken in eigen bezit en binnen handbereik maken dat goed mogelijk.

Er heerst een studieuze en serene sfeer maar het is er ook gezellig en dat is belangrijk. Daarom heeft Ekkart ook geen vast ritueel of werkritme als hij thuis is; hij wil actief deel kunnen nemen aan de bezigheden van de rest van het gezin. Naast de vele boeken is dit ook een grote reden dat de werkkamer niet is gelegen in een duister hoekje van het huis maar centraal aansluitend aan de woonkamer en naast de

Rudi Ekkart in zijn werkkamer

keuken. Hierdoor is de werkende Ekkart ook echt aanwezig in het huiselijk leven.

Een blik in 'Klein RKD' laat een indruk achter van intellectuele en gezinsgerichte bedrijvigheid. De werkplek is er één vol geschiedenis maar heeft ook een belofte voor de toekomst: er is nog genoeg werk aan de winkel en dat is mooi voor ons vakgebied.

Op de werkvloer: Gerdien Verschoor

Interview: Willemijn Lindenhovius

Ditmaal staat Gerdien Verschoor (46) centraal in de vaste rubriek

Op de werkvloer. Zij is werkzaam als directeur van CODART.

Ze studeerde kunstgeschiedenis in Leiden.

Toen je in 2005 aantrad als directeur had je natuurlijk plannen en ambities. In hoeverre heb je je doelen in de afgelopen jaren kunnen realiseren? Waar ben je trots op?

Toen ik aantrad bij CODART, waren mijn belangrijkste ambities om CODART nog meer 'van de leden' te maken, en om het draagvlak voor CODART uit te breiden en te verstevigen. Dat is allebei gelukt. Dat CODART meer 'van de leden' is geworden, is onder andere heel zichtbaar in de CODART Courant, onze nieuwsbrief, die 2 maal per jaar verschijnt. De Courant dankt zijn succes aan het feit dat er altijd weer leden zijn die kennis over hun collecties willen delen en nieuwe inzichten via de Courant willen publiceren. Ook is CODART meer

'van de leden' geworden omdat we hen de mogelijkheid bieden in samenwerking met ons bijeenkomsten te organiseren, de zogenaamde 'CODARTlights'. Deze bijeenkomsten zijn gericht op een bepaalde tentoonstelling of op de uitwisseling van bepaalde expertise, en kleiner en exclusiever dan de CODART-congressen, waar jaarlijks zo'n 140 conservatoren aan deelnemen. Daarnaast hebben we, mede dankzij de inspanningen van de Stichting Cultuur Inventarisatie, conservatoren bij CODART weten te betrekken uit landen die minder voor de hand liggen, zoals Cuba of Kazachstan. Het is prachtig dat het tot nu toe ieder jaar gelukt is om financiering te vinden om ook die conservatoren uit minder draadkrachtige landen bij onze congressen te betrekken.

Om het draagvlak voor CODART te verbreden en te verstevigen, is inmiddels een 'Friends of CODART Foundation' en een 'American Friends of CODART Fund' opgericht. Dat geeft personen die geen lid kunnen worden omdat ze geen museumconservator zijn, toch de mogelijkheid om bij CODART betrokken te zijn. Ik ben er trots op dat we er op deze manier in geslaagd zijn om zowel in Nederland als in de VS ook particuliere verzamelaars, kunsthandelaren en een aantal musea aan CODART te verbinden.

Tot slot: ik had het grote geluk dat ik bij mijn aantreden een mooie organisatie aantrof, een geöliede machine met een heel prettige werksfeer. Dat is gelukkig zo gebeven, ondanks het feit dat er vaak een hoge werkdruk is. Met een kleine organisatie is het stevig aanpopen om onze activiteiten te realiseren.

Hoe ben je in je huidige baan terecht gekomen?

Ik heb gesolliciteerd toen mijn voorganger en de oprichter van CODART, Gary Schwartz, als directeur met pensioen ging. Het grappige was, dat de medewerkers van CODART na mijn aanstelling een brief van mij vonden, gericht aan Gary. Hij had bij de oprichting van CODART in 1998 naar alle ambassades brieven gestuurd met de vraag hem lijstjes te sturen van collecties en conservatoren Nederlandse en Vlaamse kunst. Ik werkte toen op de Nederlandse Ambassade in Warschau en ik vond CODART zo'n mooi initiatief dat ik zijn verzoek per ommegaande heb beantwoord. Mijn brief is de eerste in het POST IN archief van CODART – dat was blijkbaar een goed omen.

Wat deed je hiervoor?

Voordat ik directeur van CODART werd, heb ik een aantal jaar als conservator gewerkt bij de Hannema-de Stuers Fundatie, het huidige Museum de Fundatie, in Heino/Zwolle. Daarvoor werkte ik bijna tien jaar als cultureel attaché op de Nederlandse Ambassade in Warschau, Polen. Daar, aan de Poolse Academie van Wetenschappen, ben ik ook gepromoveerd op een onderzoek naar een Poolse kunstenaarsgroep uit het Interbellum. CODART gaf me een prachtige kans om die twee rode lijnen – de internationale en de museale context – met elkaar te verbinden.

Wat vind je het leukste aspect van je functie?

Het is inspirerend en soms zelfs ontroerend om te zien dat zoveel mensen met zo'n verschillende museale achtergrond en nationaliteit dezelfde passie voor Nederlandse en Vlaamse kunst met elkaar delen en het is erg bijzonder om activiteiten te bedenken en te organiseren

– virtueel of live – om deze mensen bij elkaar te brengen. Het topmoment van het jaar is iedere keer weer ons jaarcongres en het is een kick om te zien dat dan al die leden, werkzaam van het New Yorkse Metropolitan tot de Sint Petersburgse Hermitage, van het Khanenko Museum uit Kiev tot Museum de Fundatie in Heino dan met elkaar in gesprek komen. Die combinatie van inhoud, netwerken, en al die gepassioneerde conservatoren binnen een internationale context – het is een feest om daarvoor te werken.

Wat heb je geleerd van alle ervaringen die je in de loop der jaren hebt opgedaan?

Ik heb inmiddels een brede ervaring opgedaan en het is heel prettig om daar nu de vruchten van te plukken. Wat ik belangrijk vind, is om je bewust te zijn van wat je niet weet, een brede blik te houden, en altijd goed te luisteren naar de ervaring en expertise van anderen, zowel binnen de organisatie als daarbuiten.

Met wie zou je wel eens voor een dag van baan willen ruilen en waarom?

Met Jacobus Vrel, om me tenminste voor één dag in het leven van een zeventiende eeuwse meester die ik bewonder te kunnen verplaatsen.

Wat deed je als je dit werk niet deed?

Dan zou ik in Krakau, Polen, uitbaatster zijn van een boekhandel annex typisch Krakaus huiskamercafé, met een aparte ruimte voor het organiseren van debatten en lezingen.

In hoeverre komt je studie Kunstgeschiedenis je nu nog van pas?

Iedere dag, het bepaalt je blik op de wereld.

En hoe houd je je vakkennis bij?

Ik verkeer in de bevoorrechte positie me omringd te weten door honderden CODART leden die allemaal veel meer weten dan ikzelf. Mijn kennis kan ik bijhouden door bij congressen, studiereizen of op andere werkbezoeken mijn oren en vooral ogen goed open te houden. Ik lees veel en bezoek tentoonstellingen. Wat de Poolse taal en kunst betreft: ik ben geabonneerd op een aantal publicaties waardoor ik probeer bij te blijven.

Wat zijn je ambities voor de toekomst, op korte en langere termijn?

CODART levendig houden en ervoor zorgen dat het een organisatie blijft die de leden blijvend weet te inspireren.

Museum Beelden aan Zee door de ogen van de directeur Jan Teeuwisse

Door Mayken Jonkman

Wanneer je een gesprek met Jan Teeuwisse voert dan valt al snel op dat hij een optimist is, hij ziet overal mogelijkheden. Voor hij directeur werd bij Beelden aan Zee in 2002, was hij hoofdconservator moderne kunst bij het RKD (Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie), Den Haag met als specialisatie moderne beeldhouwkunst, waar hij regelmatig over publiceerde. In 2003 promoveerde hij op de beeldhouwer Han Wezelaar. De stap naar een museum dat zich alleen maar met sculptuur bezighoudt is dan ook een logische. Museum Beelden aan Zee aan de boulevard van Scheveningen, sinds 1994 open voor het publiek, toont alleen maar moderne en hedendaagse, internationale beeldhouwkunst. Het museum werd opgericht door Theo en Lida Scholten die hun verzameling vanaf 1966 opbouwden.

Ruimte

Net zo bijzonder als de collectie, is het gebouw dat deze herbergt. Pal aan het strand van Scheveningen, maar vanaf de boulevard amper te zien, is het museum ingegraven in het duin. Betreedt men het museum, dan is alle drukte en kermis van buiten verdwenen en wordt de bezoeker overspoeld door rust en het meest prachtige licht dat een museum maar kan wensen. Quist heeft bewust de zandtinten van het strand en duin meegenomen in de uitvoering van zijn ontwerp. Alle gebruikte materialen – beton, Italiaans graniet, beukenhout en Amerikaans grenen zijn geselecteerd op hun kleur. De binnenzalen gaan naadloos over in de terrassen buiten waar eveneens beelden te zien zijn.

In de loop der jaren is het museum letterlijk en figuurlijk gegroeid. In 2003 werd in de zaal waar de fundering van het paviljoen

Von Wied te zien is de Portretgalerij geopend. Portretten zijn een belangrijk onderdeel van de collectie en dankzij sponsors kan het museum opdrachten verlenen aan eigentijdse kunstenaars om portretten te maken van prominente Nederlanders zoals Benno Premself, prinses Máxima en Johan Cruijff.

Onder de terrassen werd in 2004 naar ontwerp van Quist een nieuwe expositiezaal gebouwd en de studiezaal/bibliotheek en werkkamers van het Sculptuur Instituut. In datzelfde jaar werd een openbare installatie van 23 bronzen beelden door Tom Otterness geopend: Sprookjesbeelden aan Zee. Het idee erachter was om het boulevardpubliek erop te wijzen dat er een museum is achter de gesloten muren. De Amerikaanse beeldhouwer, die soortgelijke beeldengroepen ontwierp in onder meer Battery Park in New York, verdiepte zich in sprookjes en legenden over de zee. De dertien meter hoge *Haringeter* is een markant oriëntatiepunt geworden in Scheveningen.

In 2006 werd, met steun van zogenaamde Gouden Vrienden, een Penning- en Prentenkabinet ingericht waarin in wisselende exposities aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van de moderne, sculpturale penning, beeldhouwertekeningen en fotografie in relatie tot de beeldhouwkunst.

Tentoonstellingen

Een omvangrijke selectie uit de eigen museumcollectie is permanent geëxposeerd. En in het tentoonstellingsbeleid probeert Museum Beelden aan Zee de grenzen op te zoeken. Er worden drie à vier grote tentoonstellingen per jaar in de Grote zaal en negen à tien kleinere in de overige zalen en op de terrassen georganiseerd. In de afgelopen vijftien jaar werden solotentoonstellingen georganiseerd over Nederlandse en buitenlandse beeldhouwers als Magdalena Abakanowicz, Karel Appel, Charlotte van Pallandt, Arthur Spronken en Cornelis Zitman. Daarnaast worden thematische tentoonstellingen georganiseerd waarvan een van de meest opzienbarende en succesvolle was *Xianfeng! Chinese avant-garde sculpture*. Nog niet eerder was in Nederland contemporaine beeldhouwkunst uit China te zien. Ook de tentoonstelling *Vaders en Zonen* van deze zomer belooft nieuwe inzichten te geven in de Nederlandse beeldhouwkunst. Nadat het oorspronkelijke plan voor een tentoonstelling in Beelden aan Zee over de eerste generatie Nederlandse beeldhouwers van na de Tweede Wereldoorlog was losgelaten, omdat kort daarna al een tentoonstelling op basis van hetzelfde concept werd gerealiseerd (*Tijd van oogsten*, Huis Akerendam Beverwijk, 2006), ontstond de gedachte om een expositie samen te stellen gebaseerd op het idee van de opeenvolging van de generaties Nederlandse beeldhouwers na 1945, het idee dat de ene generatie kunstenaars op welke wijze dan ook geschakeld is aan de volgende. Om deze gedachte zichtbaar te maken in de vorm van een tentoonstelling werden uit de drie opeenvolgende generaties Nederlandse beeldhouwers van na de Tweede wereldoorlog per generatie steeds 5 beeldhouwers geselecteerd. De eerste generatie werd geboren tussen 1910 en 1930, de

Jan Teeuwisse

tweede generatie tussen 1930 en 1950 en de derde tussen 1950 en 1970.

Het gaat in deze tentoonstelling niet alleen om een zeer beknopte, kwalitatieve selectie uit het oeuvre van 15 Nederlandse naoorlogse beeldhouwers, maar ook om mogelijke verbanden en verschillen tussen de oeuvres en ideeënwerelden van deze kunstenaars uit deze 3 generaties. Het is hierbij vanzelfsprekend van belang om deze mogelijke verbindingslijnen of contrasten concreet en ervaarbaar voor het voetlicht te brengen. Daarom werd een bijzondere selectiemethode gehanteerd. Allereerst werden de volgende 5 levende beeldhouwers uit de eerste generatie van na de Tweede Wereldoorlog uitgenodigd om deel te nemen aan de tentoonstelling: in volgorde van geboortjaar, Carel Kneulman, Ben Guntenaar, Shinkichi Tajiri, Piet Slegers en Carel Visser. Zij gingen alle graag op de uitnodiging in. (Dat van deze vijf 'oervaders'

er inmiddels drie zijn overleden, was een risico dat van meet af aan was voorzien.) Vervolgens werd aan ieder van hen gevraagd uit de op hen volgende generatie een Nederlandse beeldhouwer te kiezen met wie hij zich sterk verwant voelt en voor wiens werk hij een grote bewondering heeft. Hun keuze viel respectievelijk op: Gerard Höweler, Berend Bodenkamp, Paul Kubic, Henk Visch en Joep van Lieshout. Tenslotte werd aan deze tweede generatie opnieuw gevraagd een soortgelijke, persoonlijke favoriet te kiezen uit de derde generatie. Dit resulteerde in de keuze van respectievelijk Gerard van Rooij, Hieke Luik, Matthieu Knippenberg, Paul de Reus en Zoro Feigle.

Omdat bij deze benadering werd uitgegaan van de oudste generatie beeldhouwers ontstond er een soort perspectief vanuit het verleden naar het heden, terwijl het in de kunstgeschiedenis vaak veel gebruikelijker is om in de omgekeerde richting te denken, de terugwaartse blik, door aan kunstenaars de vraag te stellen wie van de oudere generatie hen het meest inspireerde.

Jaap Bremer (voormalig adjunct-directeur van het Kröller-Müller Museum) en Angeline Bremer-Cox (coördinator rondleidingen in dit museum), die het idee voor deze tentoonstelling ontwikkelden, zullen op verzoek van Museum Beelden aan Zee als gastcuratoren optreden. Het oorspronkelijke plan voor een tentoonstelling van alleen het werk van de oudste generatie ontstond op initiatief van de beeldhouwers Shinkichi Tajiri en Piet Slegers. De titel is ontleend aan de bekende 19de eeuwse roman van Iwan S. Toergenjew.

Verzamelen

De collectie van het museum is eclectisch te noemen: bijna 1000 grote en kleine beelden, gemaakt door bekende en onbekende beeldhouwers, afkomstig uit de hele wereld en uitgevoerd in de meest uiteenlopende materialen. De rode draad is echter de mens (het mensbeeld). Zo zijn er beelden te zien van Armando, Atelier van Lieshout, Fernando Botero, Tony Cragg, Jeroen Henneman, Giacomo Manzú, Shinkichi Tajiri en Ossip Zadkine. Hoewel het mensbeeld, zoals gezegd, steeds het uitgangspunt is bij het verzamelen, wordt de opvatting ervan niet meer letterlijk genomen. Zo kocht het museum onlangs, met behulp van de Bankgiroloterij, een beeld aan van de gebroeders Jake en Dinos Chapman genaamd *Say goodbye to loneliness*. In eerste instantie lijkt het een werkbank met timmermansgereedschap dan pas ziet men het gevilde menshoofd en lichaamsdelen op de bank liggen. Het gereedschap blijkt dan behalve zagen en hamers ook injectiespuiten te bevatten. Gruwelijke praktijken worden verbeeld door een gekleurd brons van fabelachtige schoonheid. Deze tegenstelling intrigeert Jan Teeuwisse en dat was een van de redenen om het aan te schaffen voor de collectie van het museum.

Het museum heeft de afgelopen vijf jaar een flinke ontwikkeling doorgemaakt en met de instelling van haar directeur lijkt het erop dat het museum de komende jaren in deze lijn zal blijven voortgaan.

MUSEUM BEELDEN AAN ZEE

Vaders en Zonen
Beeldhouwers
kiezen
beeldhouwers
25.06-10.10.2010

Spookrijders
Nicolas Dings
28.05-12.09.2010

Gooitzen
(1932-2004)
Retrospectief
28.05-12.09.2010

Harteveldstraat 1
2586 EL Den Haag
(070) 358 58 57
Dinsdag t/m zondag
11.00-17.00 uur
www.beeldenaansee.nl

Carel Visser (1928), *Wolk* 1985, h 30 cm, zilver/paardenhaar | Mogelijk gemaakt door Vrienden, Zakenvrienden, Sculpture Club en [BankGiroLoterij](#)

COLOFON

Kunsthistorici wordt uitgegeven door en onder verantwoordelijkheid van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici (VNK).

Bestuur

prof. dr. Claudine Chavannes-Mazel, voorzitter
drs. Ewoud Mijnlief, secretaris
drs. Claire van den Donk, penningmeester
prof. dr. Lex Bosman
Esther Dieltjes, MA
mr. drs. Mayken Jonkman
drs. Willemijn Lindenhovius
dr. Jaco Rutgers

Postadres secretaris

Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici
Postbus 1410
3500 BK Utrecht

Secretariaat & ledenadministratie

Marie-Louise de Ridder
Postbus 1410
3500 BK Utrecht
E-mail: M.L.M.deRidder@uu.nl
Telefoon: (030) 253 64 37 (uitsluitend op dinsdag
en vrijdag van 10.00 tot 14.00 uur)

Redactieadres

drs. Sophie van Steenderen
Tjalk 30-74
8232 NJ Lelystad
E-mail: msvansteenderen@yahoo.com

Druk

Waanders Drukkers, Zwolle

Lidmaatschap VNK

Een abonnement op *Kunsthistorici* is inbegrepen bij het lidmaatschap van de VNK. De jaarlijkse contributie bedraagt € 30,- voor leden met een betaalde baan en € 23,- voor leden zonder betaalde baan, ongeacht in welke maand men zich opgeeft. U wordt verzocht gebruik te maken van de toegestuurde acceptgirokaart. Voor informatie kunt u zich wenden tot de ledenadministratie.

Opzegging

Lidmaatschap en abonnement worden jaarlijks stilzwijgend verlengd. Het lidmaatschap kan alleen schriftelijk bij de ledenadministratie worden opgezegd, op elk moment en met onmiddellijke ingang. *Kunsthistorici* wordt dan niet meer toegestuurd en er volgt geen restitutie van lidmaatschapsgeld. Adreswijzigingen s.v.p. doorgeven aan de ledenadministratie.

Kopij

Bijdragen aan website en bulletin, zoals actualiteiten, congressen, call for papers, personalia, vraag & aanbod en suggesties kunt u mailen naar info@kunsthistorici.nl

Website

www.kunsthistorici.nl